ՀԱՅ ՅԵՂԱՓՈԽԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ԱՐՇԱԼՈՅՍ

ՊԱՏԱՆԵԿԱԿԱՆ ՇԱԲԱԹԱԹԵՐԹ

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԸՆԴՈՒՆՈՒՄ ԵՆ ԱՄԵՆ ԼԵԶՈՒՈՎ

Առաջին երեսում տողը (petite) 6 շահի
Վերջին „ „ 3 շահի

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳԻՆՆ Է
Թաւրիզում ամիսը 1,50
Գաւառներում „ 2 ղր.

ԱՌԱՆՁԻՆ ՀԱՄԱՐՆ ԱՐԺԷ 8 ՇԱՀԻ

Հասցէն՝ Redaction „Archalousse" Tauris (Perse) | اداره روزنامه «آرشالوس» تبریز

Խմբագրութեան հետ գործ ունեցողները դիմեն «Դաշնակցական Բիւրօ» Հայկ Խախամեանին

Բ. ՏԱՐԻ № 12 ԿԻՐԱԿԻ 8 ՅՈՒՆԻՍ (26 Մ.) 1919 Թ. Բ. ՏԱՐԻ

Շարունակւում է բաժանորդագրութիւն
Թաւրիզի Հ. Յ. Դ. պատանեկական միութեան օրգան
„ԱՐՇԱԼՈՅՍ"
շաբաթաթերթի
Թաւրիզում ամսական բաժանորդագինն է 1,50
Գաւառներում „ „ 2 ղրան։
Բաժանորդագրուել ցանկացողները դիմեն Աշոտ Մ. Բաղդասարեանին

ԽՄԲԱԳՐԱԿԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԸ ԵՒ ՄԵՐ ՊԱՐՏՔԸ

Վերսալի Կոնֆերանսի յաջողուած աշխատանքները, վերջնականապէս գալիս են մեզ համոզելու, որ դարերով լօշտուած ու խոշտանգուած Հայաստանն իրականապէս ազատւեց բուրժուա-կապիտալիստական ցեղի կապանքներից։ Այսօր արդէն ուտոպիա չէ, մենք ուրախութեամբ ենք արձանագրում այս տողերը, որ Հայաստանի անկախութիւնը ճանաչուած է վերջնապէս մեծ պետութիւնների կողմից։

Համաշխարհային կոնգրեսների անլուծանելի խնդիրն այժմ դրական փոխանքի է յանգել; գործնական հանգոյցը լուծել այլես։

Եւ այսօր, Հայաստանի ազատութեան արշալոյսին, մեր առջև բացւում են նորանոր աշխատանքներ, աշխատանքներ որոնք հիմքը պիտի կազմեն ապագայ Հայաստանի կուլտուր-քաղաքական ու տնտեսական յառաջդիմութեան։

Դա մեր անգին հայրենիքի վերականգնմանը նւիրաբերելու մեր անդուլ և եռանդուն աշխատանքը պիտի լինի, մեր սուրբ պարտականութիւնը։

Մեզանից իւրաքանչիւրի սուրբ պարտականութիւնը պիտի լինի չխնայել և զոհաբերել ուժերը Հայաստանի ծաղկման սեղանին։ Դա դարերով լօշտուած, դարերով յուսախաբուած մեր երկրի աւանդն է, իսկ մենք պարսկահայերս մեղանչել ենք։

Աւելի ևս մեծ պարտականութիւն է ընկնում մեզ վրայ, երբ քննութեան ենք առնում համաշխարհային պատերազմը։

Դրուած էր հայութեան լինել չլինելու խնդիրը. ամբողջ հայութեան ֆիզիքական գոյութիւնն էր արդէն վտանգուած, հայկական միւս հատուածներն ընդառաջ գնացին կեանքի հրամայականին՝ անզուսպ կռւի ֆիզիքական գոյութեան համար։ Արձագանքը տարածւեց ամենուր, ուր հայութեան բեկորներն էին ցրուած. պարսկահայութիւնը, մանաւանդ պարսկահայ երիտասարդութիւնն անտարբեր մնաց։ Պատրւակներ ի հարկէ շատ կարող են գտնել երիտասարդներն իրենց արդարացնելու համար, անհիմն պատրւակներ. Բայց դա անցաւ, խօսենք ներկայից։

Կարծում ենք, և խորապէս համոզուած, որ այս բոլորից յետոյ այժմ մեր երիտասարդութիւնը վերջապէս պիտի զգայ իր սուրբ պարտականութիւնը և իր ուժերը չի զլանայ Մայր Հայաստանին, իր հայրենիքին զոհաբերելու։

Կարծում ենք այսօր այլեւս երիտասարդութիւնը չի բռնի այն ուղին, ինչ որ տեսանք համաշխարհային հրդեհի ժամանակ, այլ ընդհակառակն իր եռանդուն աջակցութեամբ կապացուցի մեր միւս հատուածներին, որ դեռ չի մեռել պարսկահայ երիտասարդութեան պարտականութեան սուրբ զգացմունքը՝ դէպի իր սիրելի հայրենիքը։

Խաղաղ, կուլտուրական աշխատանք. Ահա մեր հայրենիքի միակ պահանջը. չկայ այլեւս արիւն, վերջակէտ է դրուած դժոխային կռիւներին և թող այլևս չվրդովւեն մեր երիտասարդներն. արիւն չկայ, այլ կուլտուրական մաքուր ու ազնիւ աշխատանք. Ահա բոլորը։

Այս բոլորից յետոյ մեր պարսկահայ երիտասարդութիւնը, յուսով ենք հայրենիքի սեղանին կը նւիրաբերի իր ունեցած ու կարող ուժերը, և անտարբեր չի մնայ դէպի հայրենիքի վերաշինութիւնը։ Նրա յոյսը մենք ենք, երիտասարդ սերունդը, որի մաքուր և ազնիւ հոգու մէջ դեռ ևս արտակարգ փայլով առկայծում է դէպի հայրենիքը ունեցած սուրբ պարտականութեան վառ զգացմունքը։

Մենք կարծում ենք, որ պարսկահայ երիտասարդութիւնն արձագանք կը տայ մայր երկրի կոչին, ինչպէս միշտ, այսօր էլ մենք խորապէս համոզւած և հաւատացած ենք, որ չի մեռել նրա մէջ դեռ հայրենասիրական վառ զգացմունքը և նա այս անգամ գոնէ ընդառաջ կը գնայ իր սուրբ պարտականութեան։

ՁՈՀԵՐԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

(Մի ֆրանսիացի սֆիցերի օրագրից. Պ. Թուվէնէ)

Այս երկտողս նւիրում եմ էն հերոսների յիշատակին, որոնք զարհուրելի ճանապարհին զոհւեցին Հայաստանի ազատութեան համար...

Նւիրում եմ էն ջահէլ-ջիւան երիտասարդներին, որոնք թողնելով տուն, մայր, աղջիկ քոյր և սիրելի ամուսին, գնացին մեռնելու նւիրած իդէալի համար... Գարնանային պայծառ առաւօտեան սոխակներն Ազատ Հայաստանում կնստեն նրանց շիրիմների վրայ և կերգեն ազատութեան հիմնը։

Օ՜, չկարծէք մարտիրոսները չեն լսի։ Ոչ, նրանք կլսեն և իրենց յաւիտենական բնակարանում մի անգամ. իրենց երկրաւոր կեանքում, ժպտան ու հանգիստ կըպահեն վերջին գնդակը Ազատ Հայաստանին՝ Արքայութիւն գնալու համար։

Իսկ այսօր մենք մեր վանքերում հոգեհանգստեան կը կատարենք, աղօթք կանենք, որ նրանք անպատճառ Արքայութիւն գնան։

Բայց ոչ, ոչ մեր աղօթքը հարկաւոր չէ նրանց... Նրանք կը գնան. մի անգամ ընդ միշտ նրանք Աստծու առաջ մարդկային զոհ են դառել. ոչ հասարակ զոհ... Նման քուրմերին, որոնք էլ, ոչխար էին զոհում Բահաղի առաջ, մարդկային զոհ, մարդկային զոհ...

Անգին հերոսներ, ձեր շիրիմների վրայ մենք մատուռներ կը շինենք, հաւատացէք, ամեն տարի Մայիս 1-ին, ձեռներում խաչգոյնով ծաղիկներ. խունկ ձեզ ուխտի կգանք, կերգենք ձեր հոգու առաջ, աղօթքներ կտարենք դէպ վերև, որ ի սէր Ձեզ, Աստւած մեզ խղճայ ու ներէ. մենք մեղաւոր ենք... Ձեր գերեզմանները գիշերային մթութեան մէջ լուսաւոր աստղերի նման կփայլեն և մենք չենք կորցնի մեր ճանապարհը...

Գիտեմ, մինչև ազատութեան հիմնը, ձեր ոսկորները հանգիստ չեն լինի... մէկ օր, հէնց թէկուզ մայիս մէկին, մարգիկայով կգանք, որ լսէք, մի քանի յաղթական երգեր... ամեն հնչեցնենք դեղին մետաղը, դուք էլ կլսէք, նա էլ կլսի... մինչ այն՝

Մենք գալիս ենք ձեր յաւերժ երգ. ձեզ մի նոր բան պատմելու...

Ա. Մ. Մ.

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Առաջիկայ յունիս 10-ին (ն. տ. 23-ին) Ատրպատականի Կենտրոնական Կոմիտէի հրաւիրանօք Թաւրիզում կայանալու է Հ. Յ. Դ. Ատրպ. Կենտր. Կոմիտէի Զ-րդ շրջանային ժողովը։ Ժողովի կազմը բաղկացած է 19 ներկայացուցիչներից և տեւելու է 7 օր։

Հայ Յեղափոխական Դաշնակցական Պատանեկական Միութիւնից Զ-րդ շրջանային ժողովի համար ներկայացուցիչներ ընտրուած են 2 հոգի. Ընկեր Հայկ Իսախանեան— Հ. Յ. Դ. Պատանեկական Միութիւնից և ընկեր Անդրէ Տէր-Օհանեանը— «Արշալոյս»-ի խմբագրութիւնից։

ԺՈՂՈՎՆԵՐ ԵՒ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Կիւրակի մայիս 19-ին (հ. տ.) տեղի ունեցաւ Հ. Յեղափոխական Դաշնակցական Պատանեկ. Միութեան հերթական դասախօսութիւնը. խօսում էր ընկ. Հ. Եգանեան «Կուսակցական պայքար» նիւթի մասին.

Նախ ընկերը պարզեց, որ վերնագրելով իւր դասախօսութիւնը «Կուսակցական պայքար»-ով, նա այդ անուան տակ հասկանում է և պիտի խօսի այն կոպիտ ու ամբաստանական կռուի մասին, որ մղւում էին և մղում են մեր միւս քաղաքական կուսակցութիւնները Դաշնակցութեան դէմ. մի խօսքով նա խօսելու է հայ կեանքում առաջացած հակադաշնակցական շարժման մասին։

90-ական թւականներից՝ Դաշնակցութեան հիմնւելու օրից ըսկսած, հայ քաղաքական միւս կուսակցութիւնները, որոնք նկատում էին, թէ Դաշնակցութիւնն ինչպէս շատ կարճ ժամանակում դէպի իւր շարքերն է գրաւում մեծ մասսայ, սկսում են Դաշնակցութեան դէմ լարել հայ աշխատաւորութեան և ի վնաս Դաշնակցութեան պրոպականդայ մղել։ Ամենից առաջ նրանք սկսում են պնդել, որ Դաշնակցութիւնն անարխիզմ է... Նրա հանդէս գալու ժամանակը չէ եւլլն. մի բան, որ ծիծաղելի կը թւայ ամեն մի գիտակից անհատի համար, որ քիչ թէ շատ ծանօթ է այդ ժամանակի հետ, նա (անհատը) կը համոզւի, որ ինչպէս փաստն է ցոյց տալիս, վերոյիշեալ կուսակցութիւնը արդիւնք էր ժողովրդի տրամադրութեան և ժամանակի թելադրանքի։ Դաշնակցութեան մի քանի տարուայ գործունէութեան յաջողութիւնը գրգռում է հակառակորդներին նոր մեղադրանքներ բարդել նրա վրայ. սկսում են մեղադրել Դաշնակցութեան հայերի ջարդերի պատճառ լինելու մէջ, մեղադրանք, որ հիմնովին սխալ է, որովհետև տաճիկ կառավարութեան այդ քաղաքականութիւնը մշակւած էր դեռ մի տասնեակ տարի Դաշնակցութեան հիմնուելուցյառաջ, որով տաճիկ կառավարութիւնը նըպատակ ունէր «Հայաստանը թողնել առանց հայի»։

Այնուհետև սկսւում է խօսւել, թէ Դաշնակցութիւնը կազմակերպւած հանդէս չեկաւ, որ նա պիտի ժողովրդին նախապատրաստէր և ապա գործի անցնէր. ի հարկէ այդ մեղադրողները ի նկատի չունէին թէ որտեղ է ապրում և ինչպիսի մթնոլորտ է ծանրանում հայ ժողովրդի վրայ. այդ պարոններն ի նկատի չունէին այն, թէ որքան հայ աշխատաւորութեանը կարթնացնէր չոր ու ցամաք խօսքը և ինչ արաւ Դաշնակցութեան բանած գործնական գիրքը։ Աջից Դաշնակցութեան վըրայ սկսում են նայել, որպէս իւր գործունէութեամբ ուշադրութիւն գրաւող մի կուսակցութեան վրայ, որ կարող էր «վատ» հետևանքների յանգել։ Իսկ ձախից նրան սկսում են անւանել բուրժուական կուսակցութիւն, որովհետև այն կոչը, որով Դաշնակցութիւնը դիմում է հայ ժողովրդին միանալու։ Թշնամու դէմ. նա դիմում է առանց դասերի խտրութեան։ Մեղադրանքներ, որոնց վրայից ծիծաղելով միայն կարելի է անցնել. որովհետև մի կուսակցութիւն, որ իրեն կոչում է քաղաքական-սոցիալիստական, կը նշանակէ նախ նա պիտի կռուի քաղաքական լծի ծանրութիւնից ազատելու թէ բուրժուային և թէ աշխատաւորին, որպէսզի ապագայում հնարաւորութիւն ունենայ սոցիալիստական ուղղութեամբ պայքարելու։ Վերոյիշեալ գրպարտութիւններն արդէն ցոյց են տալիս թէ որքան մաքուր հողի վրայ է դրւած այդ «կուսակցական պայքարը», այն էլ դէնքի ուժով այդ կուսակցութիւնները, որ ձգտում են նոյն նպատակին, կռւում են իրար դէմ, փոխանակ միացեալ ուժերով թըշնամու դէմ կռւելու։ Օր. Սոցիալ-դեմոկրատ հնչակեանների ու Դաշնակցականների մէջ առաջացած ընդհարումները, մի բան որ չնչին պատճառով նոյնպիսի մի դէպք տեղի է ունենում հենց մեզ մօտ՝ Թաւրիզում, նոյն կուսակցութիւնների մէջ, որ վերջանում է, մի բան որ հնչակեան Մհերի սպանութեամբ, իւր բանած կեղտոտ ճանապարհի համար։

Այնուհետև 906 թւին, երբ կարիք է զգացւում ինչ որ կենտրոնական ժողովի՝ հակադաշնակցականները, տեսնելով որ Դաշնակցութիւնն ընտրւածների մեծամասնութիւն է կազմում, սկսում են պրոպականդայ մղել չկայացնելու համար այդ ժողովը, օրինակ «Մշակ»-ը այդ վերջինների արտայայտիչն էր, լոնձին իւր խմբագիր Հ. Առաքելեանի, որ սկսում է ինչ որ գրպարտութիւններ Դաշնակցութեան դէմ, թէ նա անջատական ձգտումներ ունի և այլն։

Տեղի են ունենում հայ թըրքական ընդհարումները. Դաշնակցութիւնն իր վրայ է վերցնում պաշտպանութեան գործը և իր ուսերի վրայ յաջողութեամբ տանում է տանում այն ու յաղթանակով դուրս բերում հայ ժողովրդին։ Սոց. դեմոկրատներն սկսում են մեղադրել Դաշնակցութեան և ի վրէժ. սկսում են պնդել, թէ հայ-թըրքական ընդհարումների առիթ տւող երկու ազգերից էլ եղել են։ Անցնում են մի քանի տարիներ, երբ Տաճկաստանը հրատարակւում է սահմանադրական։ Հայ բոլոր կուսակցութիւններն սկսում են ցոյցեր կատարել ընդառաջելու սահմանադրութեան։ Սակայն երբ պարլամենտի անդամների մեծ մասը ընտրւում են էլի Դաշնակցութիւնից, 909-ի Ադանայի ջարդից յետոյ նոյն կուսակցութիւններն ըսկսում են կոտորածի պատճառ լինելու մէջ մեղադրել Դաշնակցութեան, առանց բացատրելու այն, թէ ինչու, Դաշնակցութեան չարածը իրենք տեսնելով և գալով չեն արել։

Սկսւում է համաշխարհային պատերազմը, Դաշնակցութիւնը կոչ է անում կազմելու կամաւորական բանակներ, Հ. Առաքելեանն ան-[illegible] մի քայլ և անհրաժեշտ է համարում այդ, սակայն երբ տեղի է ունենում Վանի նահանջը, որ կատարել էին ռուսները խարդախ նպատակներով. նոյն Առաքելեանն ըսկսում է յարձակւել Դաշնակցութեան վրայ, որ նա կազմել է կամաւորական խմբեր, որոնց կարիքը միանգամայն անզգալի էր, որովհետև նրանք են պատճառ դարձել կոտորածի։

(Շարունակելի)

Ծիրենկօ

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՑՈՒՍԱՀԱՏԻ ՎԱՅՐԿԵԱՆՆԵՐ

Ինձ չկանչէք երբ փախչեմ միայնակ,
Աշխարհները երերուն ու խարխուլ,
Ուր ձիւնադեղ հիւանդոտ ու ճերմակ,
Կարապներ կան երգումն յոյլի յոյլ,
Որ յուսահատ, ու սիրտն մահերգով,
Ծիծաղում են նրանք անվերջ ու յամառ,
Ու հովհարում հիւծւած ու նուրբ թևերով,
Մեռելներին ձիւնասիրտ ու չքնաղ,
Ինձ չկանչէք երբ փախչեմ միայնակ,
Այն աշխարհը միգամած ու խաւար,
Ուր ձիւնադեղ հիւանդոտ ու ճերմակ,
Կարապներ կան երգում են միայնակ։

Գեղամ

ՊԱՏԱՆԵԿՈՒԹԵԱՆՍ ՈՒՂԵԿՑՈՒՀՈՒՆ

Ես Սիրում եմ քեզ... հոգուս ամբողջ թափով, զգացմունքներիս լիակատար ուժգնութեամբ. դու էլ ըզգացել, իմացել ես այդ։

Ցրւում են հանդիպումն անցեալում, հայեացքների տարափը կենսուրախ...

Ես պահել եմ նրա յիշատակը հոգուս ամենանւիրական խորքերում, որպէս լուռ վկայ, խնկարկ սիրոյ երազային ապրումների...

Քո, անբիծ նկարը կայ նրբութեամբ գծւած վիրաւոր սրտիս ամենապահով անկիւնում, աղօտ գոյներով մելամաղձոտ հիւսւած քո դիմագծերից...

Մազերդ քնքուշ են ու թաւշային, իսկ ցրիւ խոպոպիկներդ, գեղեցիկ ու անկանոն, համաչափ տատանումներով չոյում են քո մարմարէ ճակատը և դու յոգնած ու ծուլօրէն, սպասում ես նրանց ու զգում յետ դժգոհելով ակամայ...

Եւ անմատչելի դաշտերը ծով աչքերիդ, կախարդական զօրութեամբ յագեցած ու անխորտակելի հուրը նրանց, տապալեցին իմ կամքը, սերմանելով իմ սրտում սիրոյ մի կայծ, այրող և անշիջանելի...

Ինչքան լաւ էր ամեն բան...

Ինչքան գեղեցիկ էիր դու, երազներիս չքնաղագեղ այցելու, իմ սիրոյ յուսադարդ Աստուածուհի...

Եւ գրկած քո սիրոյ բոցեղէն ջահը յուսատու, թափառում եմ տանջւած ու վիրաւոր, քո ուղիներով, որպէսզի մի հայեացք, խլելու մի ժպիտ անզուգական....

Ես ապրում եմ քեզ համար... որ կենդանի մարմնացումն ես գունագեղ երազներիս, որ յուսաշող ու կարմիր փարոս ես իմ կեանքի տըխուր անապատում։

Իսկ դու, իմ անգին մադոննա, լռել ես և խորհրդաւոր...

Սիրում ես դու տանջել, երբ սիրում եմ քեզ, ու քաղցրալի էութիւնն իմ աւաղ կեանքի... քո սիրոյ հրդեհն արդէն ժամանօրէն լափում է իմ կուրծքը և երբ մի օր այլևս անկարող դիմանալու այրող կրակին, կը դառն իջնելով իմ հեռաւոր երազներից և իրականօրէն ու քաջութեամբ կը պատմեմ իսկութիւնն անժխտելի...

Ու պատասխանիդ նախօրեակին կը շփոթւեմ երևի և վերջին անգամ կը գոչեմ անզուսպօրէն՝

Ես պաշտում եմ քեզ...

Մ. Դաւթեան

Խմբագրական մարմին